

OTHELLO

Překlad | Jiří Josek

Režie a choreografie | Ivana Dukić

Dramaturgie | Zdeněk Bartoš

Scéna | Pavel Kodeda

Kostýmy | Petra Krčmářová

Hudba | Vladivojna La Chia

OBSAZENÍ

Othello | Petr Batěk

Jago | Vuk Čelebić

Desdemona | Pavla Janiššová

Emilie | Vladimíra Vítová

Cassio | Dominick Benedikt j. h.

Roderigo | Miroslav Sabadin

Brabantio | Pavel Marek

Bianca | Radmila Urbanová

Dóže (a další) | Michal Švarc

Graziano (a další) | Jindřich Skopec

Lodovico (a další) | Pavel Richta

Montano (a další) | David Beneš

Afrodité (a další) | Karolína Jägerová

Voják, Senátor, Kypřan | Robert Mára j. h.

PREMIÉRA 27. LEDNA 2017

OTHELLO A JEHO ZDROJE

Celým názvem *Tragédie Othella, mouřenina benátského* vznikla nejspíš roku 1603. Inspirací byla autorovi povídka *Maurský kapitán (Un Capitano Moro)* Boccacciova žaka Cinthia, která vyšla v roce 1565 v souboru *Gli Hecatommithi* spolu s dalšími devadesáti devíti příběhy. Zajímavé je, že v Shakespearových časech neexistoval dostupný překlad do angličtiny, přesto jsou některé slovní obraty a momenty ve hře bližší italskému originálu než francouzskému převodu z roku 1584 (pořídil Gabriel Chappuy). Cinthiova povídka vychází ze skutečného incidentu, k němuž došlo v Benátkách roku 1508. Zároveň má určité styčné body s jednou pohádkou „Z tisíce a jedné noci“ s názvem *Tři jablka*.

V Cinthiově příběhu je jmenována pouze Desdemona, ostatní postavy nesou jednoduchou charakteristiku – Maur, Důstojník, Praporečník, Praporečnickova žena (což ve hře koresponduje se čtveřicí Othello, Cassio, Jago a Emilie). Poučení povídky je prosté, rasisticky varovné a formuluje ho Desdemona: pro Evropanku není moudré provdat se za muže cizí národnosti a temperamentu. Shakespeare, jak je u něj obvyklé, leccos nového a zásadního přidává. Přimyslel postavy Brabantia, Roderiga a zapletl Emilii do nedorozumění s kapelníkem, údajným důkazem Desdemoniny nevěry. Zároveň záměrně zamlžuje a zatemňuje Jagovu motivaci a příčinu jeho nenávisť ke svému veliteli – tuto dramatickou techniku Shakespeare použil i ve svých vrcholných tragédiích *Hamlet a Král Lear*, s nimiž Othello souvisí jak časově, tak motivem neuchopitelného, unikavého a nedostatečně odůvodněného zla. Motivem, který dodnes fascinuje diváky po celém světě, neboť prostřednictvím mistrné psychologické hry dává nahlédnout do temných propastí lidské duše, aniž by dával jednoduchou odpověď na otázku *proč*.

U Cinthia se Jago šíleně zamiluje do Desdemony, ta jeho svody odmítne a Jago se proto rozhodne pomstít prostřednictvím intriky o její údajné nevěře. V čem se však Shakespeare zcela rozchází se svou předlohou, je způsob smrti hlavní hrdinky. Shakespearův Maur svou ženu vlastnoručně zardousí, v Cinthiovi pověří Praporečnicka, aby ji utloukl punčochou naplněnou pískem. Naturalisticky líčí každou modřinu na jejím těle, potom její mrtvolu Maur s Praporečnickem položí na postel, rozdrť jí lebku a nechají na ni zřít porušený strop, aby vše vypadalo jako nešťastná náhoda. Oba pachatelé uniknou zatčení, Maurovi se začne po zavraždění manželce stýskat, Praporečník se mu začne hnusit a propustí ho ze svých služeb. Ten se pomstí tím, že ho po návratu z Kypru udá benátské Radě; Maur je vězněn, mučen a odsouzen do vyhnanství. Nakonec ho Desdemonini příbuzní dopadnou a zabijí. Naproti tomu Praporečník spravedlnosti unikne a spáchá v Benátkách další zločiny. Celý příběh po jeho smrti vypráví jeho žena (u Shakespeara Emilie).

Cinthiův Maur tedy zcela jistě sloužil jako hlavní Shakespearův zdroj, dalším mohla být i delegace marockých vyslanců na alžbětinském dvoře kolem roku 1600.

DATAČE

První zmínka o hře pochází z účetní knihy Správy královských zábav z roku 1604, odkazující na listopadové představení „herců Královny společnosti ve White Hallu s názvem Benátský mouřenin“. Autorem je podle záznamu „Shaxberd“. Tiskem vyšla hra poprvé v kvartovém vydání roku 1622, o rok později v tzv. prvním foliu. Obě verze se liší o 160 veršů. O tom, která verze je autentičtější, se odborníci dodnes přou. Většina se shoduje na tom, že pozdější verze je Shakespearem revidovaná, zatímco kvartový text je raná verze.

MOUŘENÍNŮV PŮVOD

Shoda o Othellově národnosti neexistuje. Renesanční představa Maura byla dosti obecná, zahrnovala všechny osoby tmavší pleti a termín byl volně zaměnitelný za „Afričana“, „Somálce“, „Etiopana“, „Černocho“, „Araba“, „Berbera“ či dokonce „Inda“. Alžbětinci označovali kohokoliv snědého jako „black“, tj. černý. Jago dvakrát Othella označuje za barbara, což by mohlo odkazovat k severoafrickým Berberům. Roderigo používá nadávku „pyskatej“, což zase ukazuje na subsaharskou fyziognomii. K této typicky černošské charakteristice se kloní mnozí editoři Shakespeareova díla s poukazem, že severoafrická interpretace se objevuje nejdříve roku 1814 v podání slavného anglického herce Edmunda Keana. Jini upozorňují na inspirační zdroj v podobě maurského vyslance arabského krále Berberska na dvoře Alžběty I. Pobýval v Londýně několik měsíců a byl předmětem klevet na ulici i v domácnostech. Během celého 19. století byl Othello nejčastěji znázorňován právě jako Arab. Prvním černošským hercem, který ho ztvárnil na anglickém jevišti, byl Ira Aldridge už roku 1833. Ve filmu ovšem Othella hrál muž černé pleti teprve v roce 1995 (Laurence Fishburne).

Velmi často v historii hrál Othella běloch se začerněnou tváří nebo s černou maskou. Mezi nejznámější patří Laurence Olivier, John Gielgud, Anthony Hopkins nebo Orson Welles. Produkce Shakespearovské divadelní společnosti v roce 1997 zvolila opačný postup – celé obsazení hráli černoši, Othello byl jediný běloch (hrál ho Patrick Stewart, pro fanoušky sci-fi známý ze série *X-Men* nebo jako kapitán Picard ze seriálu *Star Trek*). Konec konců, dnes jsou v zahraničí nejčastější produkce, kde se rasy a barvy pleti mísí porůznu napříč souborem.

JAGO VERSUS OTHELLO

Jakkoli název patří Othellově tragédii, Jago hraje klíčovou roli v zápletkce. Představuje archetypálního zloducha, má nejvíc dialogů, manipuluje ostatními postavami tím, že vyhmátne jejich slabiny a sám se prezentuje jako „čestný Jago“.

JINAKOST

Protestantská reformace raně novověké Anglie kladla důraz na zbožné sebeovládání, a proto „nežádoucí“ vlastnosti jako proradnost, žárlivost, nekontrolované libido a barbarské chování přisoudili tehdejší Angličané všem, kteří byli „jiní“, odlišní.

HRDINSTVÍ

Postava Othella prošla během staletí množstvím interpretací. A. C. Bradley ho nazývá „Shakespearovým nejmantičtějším hrdinou“ a „největším básníkem“. Pro F. R. Leavise je „sobcem“. Konečně W. Hazlitt o něm říká: „Maurova povaha je vznešená... avšak jeho krev je nanejvýš vznětlivá“.

VÍTE, ŽE...

- V roli Desdemony se na anglickém jevišti poprvé objevila profesionální herečka? (Do té doby hráli všechny role výhradně muži.) Bylo to v roce 1660 v divadle Thomase Killigrewa a jmenovala se Margaret Hughesová.
- V Chebu byl podle záznamů *Othello* uváděn už v 19. století: kolem roku 1813 a v sezóně 1840/1841, později i za první světové války.
- Během působení českého profesionálního souboru byla hra inscenována jedinkrát: roku 1963 v režii Karla Nováčka, titulní roli ztvárnil Gustav Opočenský. *Othello* se tak nyní vrací po více než půlstoletí.

IVANA DUKIĆ
TANEČNICE
A CHOREOGRAFKA

Jako režisérka v Západočeském divadle debutovala roku 2010 inscenací *Od praotce k tatíčkoví*, kde zábavnou

tanečně-pohybovou formou zpracovala obrazy z českých pověstí a dějin. Nyní se chopila rovnou pevného textu (byť redukováného), aby mu svým choreografickým rukopisem vtiskla podobně obrazivou sílu a mohla se prostřednictvím pohybového vyjádření hlouběji ponořit do nitra postav, jejich tužeb a obav.

Pochází ze Srbska, kde roku 1991 ukončila studium na Státní škole klasického baletu v Novém Sadu. V letech 1994–1999 byla sólistkou Srbského národního divadla. Od přelomu tisíciletí žije a pracuje trvale v České republice, jakkoli se pravidelně vrací do své vlasti. Byla členkou Pražského komorního baletu a baletu Hudebního divadla Karlín. Vystudovala choreografii na HAMU, kde dodnes vyučuje moderní tanec 20. století.

Spolupracovala s divadly Farma v jeskyni (*Sclavi*), v Liberci (*Marná opatnost*), ve Zlíně (*Turandot*), v Pardubicích (*Radúz a Mahulena*), v Kladně (*Game boy*), se Švandovým divadlem v Praze (*Mandradora*); nejčastěji však působí právě v Chebu, kde se podílela na pohybové složce téměř všech muzikálů a hudebních komedií i některých činoherních inscenací za posledních deset let.

Inspiciant | Martin Janošec
Světla | Roman Deršák
Zvuk | Radek Šnajdr
Garde | Eliška Jagobová
Náповěda | Květa Pospíšilová
Rekvizity | Jiří Navrátil

Žřizovatelem Západočeského divadla je město Cheb.
Inscenace vznikla za finanční podpory ministerstva kultury ČR a Karlovarského kraje.

Ředitel | Jan Svoboda
Umělecký šéf | Zdeněk Bartoš

Program vydalo Západočeské divadlo v Chebu
Program připravil | Zdeněk Bartoš
Grafická úprava | Andrea Dobrkovská, Pavel Kodeda
Foto | Michal Mráka

Informace a prodej vstupenek
v obchodním oddělení divadla, tel. 354 432 522.
Rezervace on-line na www.divadlocheb.cz

Cena programu 20 Kč

HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER

CHEBSKÝ DENÍK